

ŠKOFJELOŠKE ŽENE V HUDIH LETIH OKUPACIJE

Ko se je začela narodnoosvobodilna borba v naših krajih, se je vključilo tudi v Škofji Loki mnogo zavednih ljudi v OF. Več mojih znank z mano vred je začelo v l. 1942 aktivno sodelovati in hoditi na zveze. V juniju 1943 sem dobila od rajonskega sekretarja »Jegorova« (Petra Kavčiča, ki so ga pozneje Nemci ubili) nalog, naj zberem v Škofji Loki zanesljive ženske in sestavim odbor SPŽZ, kateremu naj bi bila jaz sekretarka. Na ta način bi lahko delali bolj organizirano in povezano za NOB.

Sklicala sem torej tovarišice, ki so že bile aktivistke, in sicer: Deli Janežič, Maro Guzelj, Štefko Medved, Micko Franko in druge. Povezala sem se tudi s tov. Betko Pokorn, ki je bila sekretarka ženske organizacije za Staro Loko. Tako smo začele organizirano sodelovati z OF in NOB ter smo imele vsaka svojo zadolžitve. Tov. Deli Janežič je zbirala moko in pekla kruh. Guzeljeva in Jurčičeva sta nosili iz kranjske tovarne, kjer sta bili zaposleni, razno blago in odeje. Frankova, Hafnerjeva in Šinkovčeva so šivale iz nabranega blaga moško perilo in pletle nogavice. Štefka Medved, Zina Hafner in nekatere druge pa so zbirale zdravila, cigarete, živež in drugo. Vse nabrano smo potem po zvezi pošiljale na vse strani za naše borce.

Redno je bilo treba hoditi na zvezo, kjer so nam partizani dajali razne naloge in direktive za nadaljnje delo. Dobivale smo tudi literaturo in razne letake, ki jih je bilo treba razmnožiti in razdeliti. Na zvezo smo hodile na vse strani, včasih v gozd nad elektrarno, za vasjo Pevno, na Trnje, v Gabrovo, k rezervoarju in sploh, kamor nam je bilo naročeno.

Ker sem bila takrat v službi kot samostojna poslovodkinja pivovarne Union v Loki, so se tovarišice lahko zbirale kar pri meni v pisarni, izven uradnih ur. Tudi skladišče za nabrani material sem imela v prostorih pivovarne. Semkaj so prinašali razno blago in material tudi drugi aktivisti. Večkrat je kdo pripeljal kar z vozom. Potem je prišel kak kmet iz Gabrovega ali Breznice in je odpeljal, kakor so mu naročili partizani. Večkrat je odpeljal tudi moj brat Janez ali naš voznik poleg piva v kako oddaljeno vas, kjer so material prevzeli borci.

Neko popoldne jeseni je prišla k meni v pisarno neznana ženska iz Žabnice z obvestilom, da peljejo partizana Pavleta Gosarja »Razina« v gnojnem košu v Škofjo Loko. Zato naj takoj uredim, kam se bo skrila. Ker je bilo to pri belem dnevu težavno in so me že tako iz tovarne »Šešir« opazovali, sem rekla, da pri meni ni varno, pač pa naj peljejo Razina na Primožovo žago. Žagar Primož Prezelj je bil dober aktivist, zato je bil takoj pripravljen to urediti. Skrila ga je v prostor pod žago, kjer je bila pozneje partizanska tehnika.

Tov. Betka Pokorn je bila takrat začasno v službi na občini (Gemeindeamt, v Kajbetovi hiši na Mestnem trgu). Nekaj dni prej je dobila od partizanov nalog, naj napravi načrt vseh občinskih prostorov, posebno še od sobe, kjer je bil razmnoževalni aparat. Sklenjeno je bilo namreč, da pridejo nekega dne partizani v Loko, da bodo odnesli razmnoževalni stroj za partizansko tehniko.

Pavle Gosar nam je tedaj povedal, da bo sam izvedel to akcijo. Pokornova mu je še enkrat točno razložila, kako so na občini razporejeni prostori, in povedala, da so proti večeru vse pisarne prazne, le čistilka pride pospravljat. Ker je Gosar potreboval še nekaj preobleke, so mu mladinke preskrbele suk-njo, klobuk in očala, da se je zamaskiral. Okrog šeste ure smo ugotovili, da je zrak čist in da ni v bližini nobenih gestapovcev, zato se je Razin odpravil na občino.

Kmalu je prisopihal nazaj na žago z razmnoževalnim strojem. Povedal je še, kako je to naredil. Ko je prišel v vežo občinskega poslopja, je zaslišal govorico, po stopnicah sta prišla nemški župan in gestapovec Fajfar. Gosar je skočil pod stopnice in se vlegel na premog, ki je bil tam nakopičen. Ona dva sta šla naprej po trgu, Razin pa v prvo nadstropje v pisarne. Tam je bila ženska, ki je pospravljala. To je ustrahoval z revolverjem, da je mirno obse-dela na stolu. Ukazal ji je tudi, da ne sme nikomur črhiniti, kar je videla. Nato je porezal vse telefonske žice, hitro vzel stroj in ga odnesel.

Drugo jutro je prišel neki znanec k meni v pisarno in povedal, da je ponoči prišlo na občino polno partizanov, ki so odnesli razmnoževalni stroj. Gestapovci so divjali, kako je kaj takega mogoče sredi mesta, ravno nasproti gestapa, ko je bila vendar od osmih dalje policijska ura in nihče ni več smel na cesto. Nihče pa ni slutil, da se je to zgodilo že ob 6. uri, ko je bilo še vse polno ljudi na cesti in da je to storil en sam partizan.

Tako je naše delo potekalo strogo konspirativno in smo Nemcem še mar-sikatero zagodli. V jeseni l. 1943 pa je »Jegorov« postavil za rajonsko sekre-tarko ženske organizacije Tončko Vidic, z ilegalnim imenom »Tanja«, ki je bila v partizanih. Sedaj sem morala njej pošiljati poročila in hoditi tudi k njej na zvezo, enako tudi druge tovarišice.

Naše delo se je vedno bolj širilo. Minka Dekleva iz Zminca mi je več-krat prinesla kako pošto in naročilo. Micka Franko, ki je imela tudi brate pri partizanih, in Francka Jurjevič sta delovali v Karlovcu z drugimi aktivisti. Meni so prinašale pošto in razna naročila, kajti pri Jurjevičevih v Karlovcu je bil kurirski center. Tja sem tudi pošiljala razno pošto in pakete iz našega skladišča, da je šlo po zvezi naprej v hribe. Ciril Jurjevič je bil glavni kurir. Njega so Nemci pozneje ustrelili.

Betka Pokorn in Ivanka Pintar sta delovali v Stari Loki za žensko orga-nizacijo in OF. Treba je bilo tudi poizvedovati o delovanju gestapa in njegovih pripravah na nove hajke na partizane. Kar smo poizvedele, smo potem takoj poročale naprej, ko smo šle na zvezo, kjer so nam dali nova navodila. Tončka Vidiceva-»Tanja« je do podrobnosti vedela za vse naše delovanje. Borci so ji popolnoma zaupali. V začetku decembra 1943 pa smo nenadoma zvedeli za strašno novico, da so gestapovci ujeli »Tanjo« nekje pri Medvodah in baje našli pri njej tudi nekaj poročil. Pripeljali so jo v zapore v Škofjo Loko, pozneje pa naprej v Begunje. Zelo smo se prestrašile, kaj bo iz tega, saj je možno, da bo kaj izdala in da bodo sledile aretacije. Vendar je bilo videti, da ni ničesar povedala, ker se gestapo ni nič zmenil za nas. Ženska organizacija je delala naprej, seveda še bolj previdno. Za božič in novo leto 1943/1944 smo

posebno hitele nabirati material, da bi pripravile borcem veselje. Zbirale smo moko, sladkor, orehe ter pekle potice, štruklje in kekse. Tudi nekaj obleke in veliko cigaret in tobaka smo nabrale. Vse to je potem peljal Andrej Franko s konjem v Selško dolino, od koder so vse to spravili v gozdove.

Prišel pa je 8. februar 1944, črni dan za škofjo Loko in okolico. Prejšnji večer je neki partizan ustrelil v Stari Loki nekega esesovca. Zato so Nemci začeli divjati že v zgodnjih jutranjih urah. Vse mesto je bilo obkoljeno od nemških vojakov. Prišli so tudi gestapovci z Bleda. Po hišah so bile stroge preiskave in množične aretacije. Ravno ko sem hotela iti v službo, je prišel gestapovec tudi po mene. Ničesar nisem smela vzeti s seboj niti povedati domačim, kar hitro sem morala na gestapo. Tam je bilo že mnogo znanih aktivistov. Ko nas je bilo okrog trideset skupaj, so nas naložili na tovorni avto, ki je bil krvav. Nekdo je kriknil: »Streljat nas peljejo.« Druge pa so še kar naprej gonili na gestapo kot živino v klavnico.

Nas so odpeljali v Kranj na gestapo, kjer smo ure in ure v mali sobici čakali nadaljnje usode. Pripeljali so še en avto Ločanov za nami. Kmalu so nas začeli šteti in postavljati moške skupaj, ženske pa posebej na hodnik. Hitro so se poslavljale žene od mož, hčere od očetov, sestre od bratov, kot bi slutili, da se ne bomo več videli. Vsi smo bili pretreseni in žalostni.

Nas ženske so naložili na avto in nas odpeljali v Begunje, v to Kalvarijo slovenskega ljudstva. Nagnali so nas v prenapolnjeno sobo. Postelj je bilo tu osemindvajset, jetnic pa z nami vred 92. Ležale smo seveda po tleh, med posteljami in tudi pod njimi. Po dve v eni postelji so ležale le starejše jetnice, ki so bile že dalj časa v Begunjah. Bile smo zelo utrujene in lačne, saj od prejšnjega dneva nismo ničesar zaužile. Aretirali so nas zgodaj zjutraj in nas ves dan gonili okrog. V Begunjah so ravno delili večerjo, vendar za nas ni bilo nič, ker še nismo bile v seznamu.

Naslednji dan so začeli po Begunjah šepetati o streljanju talcev v Škofji Loki. To smo zvedele šele proti večeru od tistih zapornic, ki so hodile delat ven na polje. Videle so plakat z imeni 50 talcev v Škofji Loki. Večinoma so bili tisti, ki so bili z nami vred aretirani. Ostale Ločane, ki niso bili ustreljeni, so pripeljali v Begunje. Naše tovarišice so začele povpraševati za svojimi. Tako je Frankova zagledala od daleč brata Andreja, a očeta, ki je bil aretiran hkrati z vso svojo družino, ni bilo nikjer. Tudi Ančka Šinkovec ni več našla svojega moža. Ravno tako ni bilo več očetov Jamnikovih, Oblakovih, Gregorina, dr. Kocjančiča in še mnogo drugih Ločanov. Počasi smo zvedele vse o streljanju talcev za Kamnitnikom. V naši sobi je izbruhnil jok in zavladala je velika žalost, pa še to je bilo treba pred okupatorjem skrivati.

Čez nekaj dni so nas začeli zasliševati. Seveda smo vse tajile, ker takrat še nismo vedele, da je vse naše delo do podrobnosti izdala »Tanja«. Medtem smo pa zvedele, da je »Tanja« v bolniški sobi in ima boljšo hrano in še druge ugodnosti. Po zaporih se je že šepetalo, da je ona izdala vso žensko organizacijo, pa tudi druge aktiviste iz Škofje Loke in okolice. Zato so temu sledile množične aretacije, streljanje talcev ter požigi Veštrskega mlina, kjer je zgorel »Razin« in še dva druga partizana.

Nadaljnje zasliševanje je bilo bolj ostro. Prva in najhujša sem bila jaz kot sekretarka. Ker nisem ničesar priznala, so mi pripeljali izdajalko »Tanjo« ter me z njo soočili. Ona je z največjim veseljem pripovedovala gestapovcem vpričo mene, kje in kdaj sem bila na zvezi, kaj sem jim prinesla, kaj sem delala za OF, sploh vse podrobnosti. Kljub temu sem še vse tajila, čeprav mi

je zabrusila, da lažem. Prav tako je bilo z drugimi tovarišicami, tudi o njih je povedala vse, kar je vedela.

Gestapovci so nas po večkratnih zaslišanjih, ko so videli, da ne bomo ničesar priznale, določili za prisilno delo v Nemčiji. Vsaka izmed nas je morala podpisati izjavo, da ne bo nikdar več poskušala iskati zveze s partizani ali delati za NOB, sicer jo bo zedela smrtna kazen.

Dne 27. marca 1944 so odpeljali vse članice naše organizacije v Schwenningen v Nemčijo. Delale smo v tovarni Luftfahrtgerätewerke, spale pa v nekem starem kegljišču. Čez nekaj mesecev nas je prišlo obiskat nekaj znancev in sorodnikov. Bile smo vesele in navdušene, ker smo zvedele razne novice od doma ter veliko o akcijah in zmagah naših partizanov. Zato smo sklenile, da ne bomo več delale za sovražnika. Napisala sem pismo bratu Tinetu Kalanu »Dolinskemu«, naj nam pripravijo kako zvezo, da smo pripravljene pobegniti iz Nemčije in oditi v partizane. Sporočile smo tudi vse o izdajalki in opozorile, naj se pazijo. Pismo so podpisale vse tovarišice, ki so bile takrat poleg. To so bile: Betka Pokorn, Mara Guzelj, Ivanka Pintar, Katja Žontar, Micka Franko in jaz. Ostale niso podpisale, ker so odšle s sorodniki v mesto. Pismo sem oddala nekemu znancu, naj ga odpošlje po zvezi Tinetu Kalanu.

Ker so v juliju čistili in urejevali tovarno, v kateri smo delale, so imele Nemke dopust in tudi nas so spustili za teden dni domov. Nekatere smo imele namen, da bomo dobile zvezo s partizani in se ne bomo več vrnile nazaj v Nemčijo. Ko pa smo bile nekaj dni v Loki, so prišli nekega dne ob petih zjutraj belogardisti in me odpeljali na gestapo. Potem so pripeljali drugo za drugo še ostale tovarišice, ki so takrat podpisale ono pismo. Čez eno uro so nas že odpeljali v Begunje. Ostale so se prestrašile in odšle nazaj v Schwenningen.

Kakor smo pozneje zvedele, je pismo res prišlo v roke »Dolinskemu«. Prepis tega pisma pa je bil v gospodarskem bunkerju pri Lenartu. Ta je bil medtem izdan in Nemci so poleg drugega našli tudi prepis pisma. V Begunjah so nas nekaj časa pustili brez zasliševanja. Nekega dne pa so nas poklicali pred sodišče. Nemci so namreč nehali streljati talce in začeli zapornikom soditi. Skoro pri vsaki sodbi je bil vsaj eden obsojen na smrt z ustrelitvijo, drugi pa na večletno ječo. Streljali so jih na begunjskem vrtu in tam pokopali. Tudi pri naši sodbi je bilo tako. Obdolžene smo bile, da smo trdovratne pomočnice banditov, kot je takrat pisalo tudi v časopisu za Gorenjsko »Karawankenbote«. Sodnik nam je prečital vse obdolžitve, kar je izdala »Tanja« in pa pismo, ki sem ga pisala v hribe z vsemi podpisi. Ko smo slišale, česa vsega nas dolže, nam je postalo res vroče. Nato se je sodni zbor podal na posvet. Ko so se vrnili, je sodnik prečital obsodbo. V našo živčno napetost so treščile besede: Marija Kalan — verurteilt zu Tode — obsojena na smrt! Vse so se zdrznile, nekatere so kriknile, le jaz sem ostala mirna, kot da to ne velja meni. Nato je prečital še nadaljnje sodbe. Vse tovarišice so dobile po 15 do 20 let težke ječe. Mene so odpeljali takoj v bunker, kjer naj bi čakala na smrt. Tam je že bila tov. Slavka Dolgan iz kamniške skupine, ki je bila tudi obsojena na smrt že teden dni prej. Zajokala je, ko sem ji povedala, kako je z mano. Ker je Lagerführer Brandel opazoval skozi linico v vratih, kaj bo, sem zatrla solze in sedla na mali stolček, ki je bil tam. Saj v bunkerju ni bilo drugega kot vedro, stolček in vsaka je imela dve raztrgani odeji, polni bolh. Pod stropom je bilo malo zamreženo okence, da smo videle košček neba. Pred vrati je hodil noč in dan stražar. V sosednjih bunkerjih so bili zaprti na smrt

obsojeni moški. Grozno nam je bilo poslušati vpitje in zdihovanje tistih, ki so jih v bunkerjih mučili in pretepali. Preveč bi bilo opisovati dneve in najino razpoloženje, ko sva čakali nadaljnjo usodo. Slavka je obupavala, saj je pustila doma dva otroka, moža pa je imela tudi v Begunjah. Jaz sem jo tolažila in bodrila, češ mogoče bova le pomiloščeni.

Res so nama prišli čez tri tedne gestapovci povedat, da sva pomiloščeni na dosmrtno ječo. Nato so naju odpeljali iz bunkerja k ostalim tovarišicam v sobo. Kako smo bile vse vesele in srečne, da smo zopet skupaj. Med solzami in smehom smo se objemale. Gestapovci so kar gledali, kakšno tovarštvo vlada med nami.

Čez nekaj dni so nas začeli popisovati in pripravljati za transport v Nemčijo. Ženske so določili za kaznilnico v Aichach, moške pa v Kassel. Odvzeli so nam vse, kar smo imele: obleko, perilo, zlatnino, kovčke, prav vse. S sabo smo smele vzeti samo, kar smo imele na sebi, in nekaj jestvin, ki so nam jih poslali domači. To smo spravile v vrečko, ki smo jo sešile iz brisače. Naša skupina je šla z drugim transportom žensk, samih Gorenjk. Ločank nas je bilo osem. Nas šest, ki smo pisale pismo, Pavla Križaj, ki so jo medtem ujeli v partizanih, in Anka Mrak od Sv. Duha. Skupno nas je bilo oseminštirideset žensk, vse obsojene na več let ječe. Prepeljali so nas v Aichach na Bavarsko. Tu je bila centrala vseh nemških kaznilnic za ženske. Spremljalo nas je osemindvajset žandarjev in policajev, tako smo bile nevarne. Nas Ločanke je stražilo šest žandarjev. S težkim srcem smo se poslavljalje od domovine, ker smo vedele, da bomo svobodne šele ob koncu vojne, če jo bomo preživele.

Po 36-urni vožnji smo obstali na postaji, kjer so nas že čakale paznice, same esesovke, ter nas z žandarji odgnale v kaznilnico. Tu so bile prej zaprte najhujše zločinke, morilke, tatice in podobno. Med vojno pa so natrpali mednje politične vse narodnosti, Francozinje, Čehinje, Poljakinje in dva transporta Slovenk.

Po raznih popisih in pregledih so nas paznice do golega slekle ter nam odvzele prav vse, kar nam je še ostalo, tudi živež. Dobile smo kaznilniško obleko in perilo, na noge cokle, ter vsaka svojo številko. Prenehale smo biti ljudje, le še številke, saj smo bile politične, imenovane »Banditenweiber«, na slabšem kot morilke. Ker je bila kaznilnica prenapolnjena, so nas dali po štiri ali pet v male celice samice za eno osebo. Čez nekaj dni so izbrali vse, ki so imele nad deset let ječe, za delo v sedlarsko delavnico. Tam smo se morale v nekaj dneh naučiti izdelovati za vojake gamaše, pilotske kape in podobno. Če nismo naredile določene količine, nismo dobile hrane in sledila je kazen. Ker nekatere nismo zmogle izdelati določenega števila gamaš, je paznica kričala in nas suvala. Dodelili so nam najhujšobnejšo esesovko, ki nas je obsipala z najgršimi priimki. Nekatere naše tovarišice, ki so laže in hitreje delale, so nam potem skrivaj pomagale, da smo lahko oddale zahtevano množino izdelkov. Po možnosti smo vedno druga drugi pomagale z delom ali pa z bodrilnimi besedami. Domov pisati smo smele samo na vsakih šest mesecev. Najprvo v oktobru 1944, tri tedne potem, ko smo prišle, nato pa šele aprila 1945. Paketi od doma sploh niso bili dovoljeni. Zdržati smo morale ob pičli in slabi hrani, ki je je bilo vedno manj. Zadnje mesec je zmanjkalo tudi soli. Neslano, na vodi kuhano korenje ali koleraba je bilo kosilo. Nekaj slabih krompirjev je bila poslatica.

Zaradi umazanije in slabe prehrane so se začele razne bolezni. Skoro vse smo imele hudo srbečico. Ker ni bilo zdravil, so se okužile jetnice po vseh

sobah, pa tudi nekatere paznice. Zato so nam končno prinesli neko olje, da smo se mazale. Zatem so se nam pojavili turi, nazadnje pa je izbruhnila še epidemija krvave griže. Več nas je moralo v bolniško sobo, kjer so nas zdravili samo s čajem. Vendar nas je trdna volja do življenja in svobode obdržala po koncu. Sicer smo bile pa srečnejše v naši sobi, kjer smo bile same Slovenke, kot v bolniški sobi med ubijalkami.

Tako so nam v trpljenju počasi potekali meseci. Posebno huda je bila zima, ker nismo imele tople obleke in čevljev. Nekaj časa smo morale delati v nezakurjenem hodniku, zavite v odeje. Ker so se še paznice prehladile, so nas dali zopet v delavnico, kjer so delale tudi Nemke in druge. Spalnico pa smo imele Slovenke svojo, namreč tiste, ki smo imele nad deset let ječe. Druge, manj obsojene, so bile po celicah, seveda Slovenke skupaj. Te so tudi hodile na delo v neko tovarno in h kmetom. Zunaj so zvedele kake novice in nam na hitro pošepetale, da se vojna obrača vedno slabše za Nemce. Tudi zavezniški bombniki so stalno hrumeli in razbijali, nam samo v veliko veselje. Mislile smo si: čimbolj bodo razbijali, prej bo konec.

Ob nedeljah popoldne so nas paznice pustile same, zaklenjene v sobi. Takrat smo se oddahnile, sedele na pogradih in pele partizanske pesmi ter se pogovarjale o domu in narodnoosvobodilni borbi pri nas. Tov. Mara Bešter, ki je bila tudi z nami, nam je pripravila kako politično uro. Toda čimbolj je šlo proti koncu, bolj smo bile izčrpane od vsega hudega.

Končno je prišel tako zaželeni dan. Dne 28. aprila 1945 so nam po kosilu povedale paznice, da se bliža sovražnik in nam dale vsaki kos kruha. Zaklenile so nas v sobo, same so pa nekam izginile. Tisto noč nato se je okrog kaznilnice slišalo strahovito streljanje in pokanje. Skočile smo iz postelj. Prihajali so Amerikanci. Drugi dan zjutraj smo nestrpno pričakovale nadaljnjih dogodkov. Ker je naša paznica zaradi strahu izginila iz kaznilnice, smo bile Slovenke zadnje, da nam je neka druga paznica odprla vrata in razdelila našo civilno obleko. Nato smo se zbrale vse jetnice po hodnikih pred centralno pisarno. V sredini so že stali naši osvoboditelji Amerikanci. Njihov oficir je razvil amerikansko zastavo in nas pozdravil. Obenem so nas pozvali, naj se vrnemo na svoja mesta in čakamo nadaljnjih navodil. Končno smo bile rešene mučiteljev.

Upale smo, da bomo čimprej zapustile kaznilnico, vendar se je vse še zavleklo. Šele 18. maja 1945 so nas naložili na kamione in odpeljali v zbirno taborišče za Jugoslovane v Burgau na Bavarskem. Tu so se zbirali moški in ženske iz vse Jugoslavije. Ustanovili smo brigado osvobojenih jetnikov Jugoslavije. Imeli smo tudi politične ure in razne kulturne in telovadne nastope. Morali smo čakati na nadaljnji transport proti domu, ker so v Nemčiji šele urejevali razbite železnice.

Dne 15. julija 1945 so nam končno povedali, da bomo šli. Razdelili so nam nekaj hrane za pot in nas naložili v živinske vagonc. Odpeljal se je cel transport Jugoslovanov v domovino. Naše veselje je bilo nepopisno. Prepevali smo in se veselili, ko smo se peljali osvobojeni domovini v naročje.

Zusammenfassung

DIE FRAUEN VON ŠKOFJA LOKA IN DEN HARTEN JAHREN DER OKKUPATION

Im Jahre 1942 begannen auch die Frauen in Škofja Loka organisiert im Befreiungskampf mitzuarbeiten. Sie sorgten für die Verpflegung der Partisanen und vermittelten ihnen wichtige Nachrichten. Im Dezember 1943 ergriff die Gestapo die Rayonsekretärin der Frauenorganisation mit dem illegalen Namen Tanja, die, durch Folterung erpreßt, die Organisation verriet. Am 8. 2. 1944 versammelten die Deutschen 50 Geiseln in der Stadt und erschossen sie, weil ein Partisan den Abend vorher einen SS-Mann erschlagen hatte. Gleichzeitig schafften sie die verratenen Mitglieder der Frauenorganisation ins Konzentrationslager Begunje und vertrieben sie sodann nach erfolglosen Verhören nach Schwenningen in Deutschland, wo sie Zwangsarbeit leisten mußten. Als dort im Jahre 1944 die Fabrik, in der sie arbeiteten, neu geordnet wurde, sandte man sie auf Urlaub nach Hause, von wo sie aber nicht mehr zurückzukehren gedachten. Zu Hause wurden sie nach einigen Tagen wieder verhaftet und nach Begunje abgeführt. Die Verfasserin des vorliegenden Artikels wurde dort zum Tode verurteilt, doch drei Wochen später zu lebenslänglichem Kerker begnadigt, während über die übrigen Frauen mehrjährige Kerkerstrafen verhängt wurden. Aus Begunje wurden die Verurteilten zur Arbeit nach Aichach in Bayern verschickt, wo man sie schlechter behandelte als die dort eingesperrten Mörderinnen. Sie mußten Hunger, Kälte, Krankheiten und Schikanen aller Art ertragen, bis sie am 28. 4. 1945 von den Amerikanern befreit und am 18. 5. 1945 in die befreite Heimat zurückgebracht wurden.